

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
КАФЕДРА ЗАГАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ ТА ПЕДАГОГІКИ ВИЩОЇ
ШКОЛИ

Кухта М. І., Ваколя З. М.

ПЕДАГОГІЧНА МАЙСТЕРНІСТЬ ВИХОВАТЕЛЯ
ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Ужгород-2024

УДК: 373.2(076):37.011.3-051

Кухта М. І., Ваколя З. М. Педагогічна майстерність вихователя закладу дошкільної освіти. Методичні рекомендації до практичних занять і самостійної роботи. Ужгород: ДВНЗ «УжНУ», 2024. 22 с.

Методичні рекомендації розроблені для здобувачів першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів вищої освіти галузі знань **01 – Освіта/Педагогіка.**

Рецензенти:

Козубовська І.В. – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи, ДВНЗ «УжНУ».

Маляр Л. В. – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи, ДВНЗ «УжНУ».

Рекомендовано до друку

*кафедрою загальної педагогіки та педагогіки вищої школи ДВНЗ «УжНУ»
(протокол № 15 від 27 червня 2024 р.)*

*науково-методичною комісією факультету суспільних наук (протокол №8 від
27 червня 2024 р.)*

© Кухта М.І., Маляр Л.В.

Ужгородський національний університет, 2024

Зміст

1. Мета й завдання курсу.....	4
2. Тематика практичних занять.....	6
3. Контрольні питання з курсу.....	9
4. Завдання для самостійної та індивідуальної роботи.....	11
5. Тренінгові завдання з розвитку педмайстерності.....	12
6. Рекомендована література.....	15

**МЕТА Й ЗАВДАННЯ ВИВЧЕННЯ КУРСУ
«ПЕДАГОГІЧНА МАЙСТЕРНІСТЬ ВИХОВАТЕЛЯ ЗДО»**

Метою викладання навчальної дисципліни «Педагогічна майстерність вихователя ЗДО» є ознайомлення студентів із системою базових наукових понять дисципліни та формування практичних педагогічних умінь з позицій рефлексивного й комунікативного підходів як основи професійної майстерності та готовності до взаємодії з учасниками освітнього процесу в закладах дошкільної освіти (ЗДО).

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен:

а) знати:

- компоненти педагогічної діяльності, функції вихователя;
- структуру педагогічної майстерності, суть педагогічної творчості;
- шляхи професійного зростання;
- засоби вербальної та невербальної комунікації з суб'єктами освітнього процесу;
- вимоги до мовленнєвих здібностей вихователя;
- структуру, стилі, функції педагогічного спілкування;
- компоненти культури педагогічної взаємодії;
- правила взаємодії з учасниками освітнього процесу.

б) вміти:

- обирати і застосовувати алгоритм професійних дій для організації освітнього процесу з дошкільниками в умовах співпраці ЗДО і сімей вихованців;
- проєктувати розвивальне освітнє середовище ЗДО відповідно до завдань гармонійного розвитку дітей;
- здійснювати суб'єкт-суб'єктну взаємодію і розвивальне міжособистісне спілкування з дітьми дошкільного віку;
- застосовувати сучасні методи, засоби, технології для реалізації завдань

виховання дошкільників;

- впроваджувати розвивальні та інформаційно-комунікаційні технології виховання і навчання в освітньому процесі ЗДО, передбачати їхній освітній ефект та оцінювати результативність;

- добирати оптимальні методи та ефективні форми і різноманітні засоби педагогічної взаємодії у процесі виховання, навчання і розвитку та в конкретних педагогічних ситуаціях;

- використовувати засоби вербальної та невербальної комунікації у процесі взаємодії з суб'єктами освітнього процесу;

- брати відповідальність за результати розв'язання професійних завдань.

Відповідно до освітньої програми вивчення дисципліни забезпечує формування в здобувачів вищої освіти таких компетентностей:

Інтегральна компетентність (ІК). Здатність розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми в галузі дошкільної освіти з розвитку, навчання і виховання дітей раннього і дошкільного віку, що передбачає застосування загальних психолого-педагогічних теорій і фахових методик дошкільної освіти та характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

Загальні компетентності

КЗ-5. Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.

КЗ-6. Здатність до міжособистісної взаємодії.

КЗ-7. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

КЗ-8. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

Спеціальні (фахові) компетентності

КС-3. Здатність до розвитку допитливості, пізнавальної мотивації, пізнавальних дій у дітей раннього і дошкільного віку.

КС-9. Здатність до розвитку перцептивних, мнемічних процесів, різних форм мислення та свідомості в дітей раннього і дошкільного віку.

КС-15. Здатність до індивідуального і диференційованого розвитку дітей

раннього і дошкільного віку з особливими освітніми потребами відповідно до їхніх можливостей.

КС-20. Здатність до самоосвіти, саморозвитку, до безперервності в освіті для постійного поглиблення загальноосвітньої та фахової підготовки, перетворення набуття освіти в процес, який триває впродовж усього життя людини.

КС-21. Здатність працювати з проблемними дітьми, в тому числі з внутрішньо переміщеними.

КС-22. Здатність працювати в полікультурному середовищі.

Тематика практичних занять

Тема 1. Педагогічна діяльність: суть, структура, соціальна значущість

- 1.Поняття «педагогічна діяльність» у наукових джерелах і законі України «Про освіту».
- 2.Структура педагогічної діяльності.
- 3.Розмежування понять «освітня діяльність», «професійна освітня діяльність».
4. Загальна характеристика педагогічної діяльності.

Тема 2. Зміст професійної педагогічної діяльності

- 1.Основні підходи до розуміння змісту професійної педагогічної діяльності.
3. Професійні функції вихователя ЗДО, їх місце в освітньому процесі дошкільного закладу.
- 4.Роль вихователя у формуванні особистості дошкільника. Вимоги до вихователя.
- 5.Професіограма вихователя ЗДО. Професійний портрет сучасного вихователя.

Тема 3. Педагогічна майстерність як актуальна наукова проблема

- 1.Поняття «педагогічна майстерність» у сучасному науковому дискурсі.
- 2.Педагогічна майстерність у структурі професійної діяльності.
- 3.Характеристика структурних компонентів педагогічної майстерності:
  - а) гуманістична спрямованість;
  - б) професійні знання;
  - в) педагогічні здібності;
  - г) педагогічна техніка.

Тема 4. Педагогічна майстерність як інструмент реалізації освітніх цілей

2.Педагогічна майстерність як інструмент реалізації освітніх цілей: дидактичних, розвивальних, виховних.

4.Специфіка педагогічної майстерності вихователя дітей дошкільного віку.

6. Педагогічна ситуація і педагогічна задача.

5.Моделювання педагогічних ситуацій і презентація варіантів їх розв'язання.

5.Робота з методиками.

Тема 5 – 6. Майстерність педагогічної взаємодії вихователя ЗДО

1.Педагогічна взаємодія і педагогічна співпраця як основа освітнього процесу сучасного ЗДО.

2.Характеристика педагогічних умінь взаємодії вихователя з вихованцями, їх батьками та колегами:

а) психолого-педагогічних;

б) фахово-методичних;

в) спеціальних;

г) творчих.

3.Засоби моделювання розвивального заняття, проведення гри, бесіди з дошкільниками тощо.

Тема 7 – 8. Роль спілкування як засобу розвитку педагогічної майстерності вихователя

1.Спілкування в системі педагогічної взаємодії: суть, мета, функції, засоби.

2.Вербальні і невербальні засоби спілкування.

3.Стилі педагогічного спілкування.

4.Соціальна ситуація спілкування і суб'єктний простір особистості.

4.Бар'єри педагогічного спілкування.

5.Робота з методиками.

Тема 9 – 10. Педагогічна техніка вихователя ЗДО

1. Поняття педагогічної техніки в науковому дискурсі.
2. Уміння вихователя вдосконалювати власну педагогічну техніку:
  - а) аналітичні;
  - б) гностичні;
  - в) проєктивно-конструктивні;
  - г) організаційно-спонукальні.
3. Засоби реалізації навичок педагогічної техніки в освітньому процесі ЗДО: розвивальні заняття, ігри, бесіди тощо.
4. Моделювання фрагмента заняття, гри, бесіди з дітьми конкретної вікової групи.

Тема 11 – 12. Вербальні засоби педагогічної техніки вихователя ЗДО

1. Техніка вербальної взаємодії вихователя: основні поняття.
3. Комунікативні якості мовлення вихователя: точність, логічність, доцільність, художня образність.
4. Артикуляційна гімнастика.
2. Виконання вправ на вдосконалення техніки мовлення: на дихання, резонування, вправи для язика, вправи з дикції.
5. Виконання вправ на вдосконалення комунікативних якостей мовлення.

Тема 13– 14. Невербальні засоби педагогічної взаємодії

1. Невербальне спілкування: суть, засоби.
2. Техніка невербальної взаємодії вихователя.
3. Виконання вправ на вдосконалення умінь правильно читати і доцільно користуватися засобами невербальної комунікації.
4. Розповідь-демонстрація дитячого вірша, казки, байки мовою тіла.

**Тема 15. Професійне самовдосконалення майбутнього
вихователя ЗДО**

1. Самовдосконалення в професійній діяльності: суть, етапи, мотивація.
2. Шляхи і засоби самовдосконалення.
3. Індивідуальний план самовдосконалення. Орієнтовна схема.

№ з/п	Що слід змінити	Засоби удосконалення	Інформація про застосування	Фіксування наявних змін або труднощів	Примітка
-------	-----------------	----------------------	-----------------------------	---------------------------------------	----------

Контрольні питання з курсу «Педагогічна майстерність вихователя ЗДО»

1. Розкрийте суспільну значущість професії педагога та схарактеризуйте її функції.
2. Визначте суть і структуру педагогічної діяльності, схарактеризуйте її компоненти (мета, об'єкт, суб'єкт, засоби. результат).
3. Обґрунтуйте позицію В.О.Сухомлинського про специфіку педагогічної професії та шляхи з'ясування покликання до неї.
4. Дайте характеристику педагогічній діяльності з точки зору рефлексивного управління.
5. Розкрийте вимоги до педагогічної професії.
6. Визначте поняття педагогічної майстерності педагога, розкрийте різні підходи до її визначення в науці.
7. Обґрунтуйте позицію А.С.Макаренка про суть педагогічної майстерності, співвідношення таланту і педагогічної майстерності.
8. Схарактеризуйте педагогічну майстерність як комплекс властивостей особистості вчителя.
9. Назвіть та схарактеризуйте складові компоненти педагогічної майстерності.
10. Розкрийте рівні педагогічної майстерності.
11. Зробіть порівняльний аналіз педагогічної ситуації і педагогічної задачі. Розкрийте алгоритм розв'язання педагогічної задачі.
12. Визначте специфіку розв'язання педагогічних задач учителем-майстром.
3. Доведіть значення педагогічної техніки педагога як складової педагогічної майстерності.
14. Обґрунтуйте позиції А.С.Макаренка і В.О.Сухомлинського про суть і значення педагогічної майстерності.
15. Розкрийте поняття внутрішньої техніки педагога.
16. Розкрийте роль майстерності педагога у регулюванні емоційних станів дітей

дошкільного віку.

17. Сформулюйте визначення поняття «зовнішня техніка педагога» і схарактеризуйте основні компоненти.

18. Схарактеризуйте засоби творення професійного іміджу педагога з допомогою зовнішньої і внутрішньої техніки.

19. Схарактеризуйте педагогічну розповідь як фрагмент педагогічної діяльності. Розкрийте особливості її використання вихователем ЗДО.

20. Визначте особливості використання бесіди у взаємодії з дошкільниками.

21. Що для вас означає термін «професійне самовиховання педагога»?

24. Визначте педагогічну майстерність як мистецьку дію в театрі.

25. Розкрийте спільне й відмінне в театральному і педагогічному мистецтві.

26. Назвіть та схарактеризуйте методи педагогічного впливу в професійній діяльності вихователя ЗДО.

27. Розкрийте методи формування свідомості особистості.

28. Які з методів організації діяльності дітей та формування позитивного досвіду суспільної поведінки доцільно використовувати в ЗДО?

29. Назвіть та схарактеризуйте методи стимулювання діяльності і поведінки дітей дошкільного віку.

30. Розкрийте роль вихователя у формуванні особистості дошкільника.

31. Назвіть та схарактеризуйте професійні функції вихователя.

32. Розкрийте психолого-педагогічні вимоги до особистості сучасного вихователя.

33. Назвіть та схарактеризуйте основні педагогічні цінності сучасного вихователя.

34. Назвіть особистісні моральні якості, необхідні вихователеві для роботи з дітьми.

35. Схарактеризуйте вимоги, що висуваються до рівня психічних пізнавальних процесів вихователя.

36. Розкрийте суть професійної компетентності вихователя дітей дошкільного віку.
37. Назвіть сфери компетенції вихователя дошкільного закладу.
38. Визначте професійні функції сучасного вихователя ЗДО.
39. Змоделюйте професійний портрет сучасного вихователя ЗДО.
40. Розкрийте значення етики взаємин вихователя і батьків вихованців.
41. Визначте умови сприятливого соціально-психологічного клімату в педагогічному колективі ЗДО.
42. Доведіть, що вихователь є активною і відповідальною стороною моральних взаємин з батьками вихованців.
43. Назвіть причини типових суперечностей і труднощів у стосунках між вихователем і батьками вихованців.
44. Назвіть причини суперечностей між вихователями в колективі ЗДО.
45. Схарактеризуйте засоби самовдосконалення педагога.
46. Схарактеризуйте комунікативні педагогічні здібності вихователя ЗДО.
47. Схарактеризуйте перцептивні педагогічні здібності вихователя ЗДО.
48. Схарактеризуйте суть оптимістичного прогнозування як складової педагогічних здібностей вихователя ЗДО.
49. Схарактеризуйте суть емоційної стабільності вихователя ЗДО як складової педагогічних здібностей.
50. Схарактеризуйте суть креативності вихователя ЗДО як складової педагогічних здібностей.

Завдання для самостійної та індивідуальної роботи

1. Із праць Я. Коменського, В. Сухомлинського та ін. випишіть міркування про педагогічну майстерність вихователя, про місце і роль педагога в суспільстві, його якості, вміння.
2. Проаналізуйте вплив особистості вихователя на становлення та особистісний розвиток дитини. Викладіть свої думки у творчій роботі на одну із запропонованих тем: “Вихователь у моєму житті”, “Мій ідеал вихователя”, “Я і моя професія”, «Професійний портрет сучасного вихователя».
3. Спираючись на особистий шкільний та вузівський досвід, висловіть власну точку зору на питання впливу вчителя/викладача на ваш особистісний розвиток, формування характеру чи професійний вибір. Викладіть свої думки у творчій роботі “Мій ідеал педагога”.
4. Виберіть епізод з фільму, прочитаного художнього твору чи життєвого досвіду, в якому, з Вашого погляду, позиція педагога була найбільш оптимальною чи нестандартною, але виправданою тощо.
5. Скласти словник з педагогічної майстерності з 10 актуальних для саморозвитку педагогічної майстерності вихователя ЗДО термінів.
6. Сформулювати власне педагогічне кредо, використовуючи такий зачин: «Для мене як майбутнього вихователя ЗДО найважливішим буде...».
7. Підібрати вправи з формування педагогічних умінь з регулювання своїм емоційним станом та поведінкою (4 – 5).
8. Проаналізуйте думки дослідників-дидактів (за вибором) щодо проблеми підготовки вихователя до заняття.
9. З поданого переліку засобів керування емоційними станами (спорт, музикотерапія, книготерапія, працетерапія, імітаційна гра, аутогенне тренування, шопінгтерапія) виберіть апробовані вами особисто і прокоментуйте можливості їх використання в професійному самовдосконаленні вихователя.

10. Спроектуйте індивідуальну педагогічну бесіду з вихованцем. Визначте мету й завдання, короткий зміст. Обґрунтуйте умови ефективності.
11. Спроектуйте групову педагогічну бесіду з вихованцями. Вкажіть вік. Визначте мету й завдання, короткий зміст. Обґрунтуйте умови ефективності.
12. Із праці В. Сухомлинського «Серце віддаю дітям» випишіть кілька цитат про особистість педагога й аргументуйте свій вибір.
13. Із праці В. Сухомлинського «Сто порад учителеві» випишіть 3 поради, які залишаються актуальними для педагогічної діяльності за будь-яких обставин і аргументуйте свій вибір.
14. Виберіть із праці В. Сухомлинського «Павлиська середня школа» епізод, який, на Ваш погляд, найбільш яскраво підкреслює педагогічну майстерність видатного педагога.

ТРЕНІНГОВІ ЗАВДАННЯ

Театральна педагогіка

1. Написати і театральнo відтворити твір-монолог дитячої іграшки, предмета одягу тощо, у якому б відображався вік дитини, її характер, звички, уподобання.

2. Підготуватися до рольового читання уривка з дитячої казки, епічного твору, вірша.

Вправи з розвитку дикції

Вправа 1. Вимовляти у швидкому темпі п'ятискладові словосполучення як слова з наголосом на останньому складі.

бівігідіжі бевегедеже бавагадажа
бовогодожо бувугудужу бивигидижи
зікіліміні зекелемене закаламана
зоколомоно зукулумуну зикилимини
пірісітіфі пересетефе парасатафа
поросотофо пурусутуфу пириситифи
хіцічішіці хецечешеще хацачашаца
хоцочошоцо хуцучушуцу хицичишици

Вправа 2. Чітко, але без напруги вимовляти початкові приголосні та кінцевий приголосний у словах:

склад, скляр, страх, струс, струп, страж, склеп, сплін, скрип, штраф, шквал, вдих, взвод, вміст, вплив, вступ, втрюх.

Вправа 3. Вимовляти сполучення приголосних у словах, не допускаючи «ковтання» закінчень:

шторм, корм, горн, сонм, нерв, спазм, цикл, ритм, скарб, горб, корж, шарж, гонг, корд, торф, ферзь, ямб, ромб, стенд, з'їзд, дрозд, спорт, фант, перс, толк,

франк, транс, танк, торф, темп, френч, харч, вольт, гольф, дерть, шурф, парк, культ, кварц, марш, цинк, борщ, вовк, брязк, блиск, міст, хист, хвіст, бюст, вість, шість, свист, кокс, мопс, такт, фрукт, фрахт, путч, банк, повість, текст, перст, центр, шерсть, пункт, Берне.

Вправа 4. Промовляння скоромовок

1. Лиха тому зима, у кого кожуха нема.
2. Чоботи ледащо і їсти нема що.
2. Словом як шовком вишиває, а ділом як шилом шпигає.
3. Не ходи по полю, не топчи куколю, не лупай очима – не твоя дівчина.
4. Ми з тобою як риба з водою: я на лід, а ти – під спід.
5. Ти йому про діло, а він тобі про козу білу.
6. Млин меле – мука буде, язик меле – біда буде.
7. Що у тебе вийшло – тарантас чи дишло?
8. Тишком нишком вийшла мишка із нори, в шкряботушки ніс і вушка догори.
10. Летів горобець через безверхий хлівець та захопив гороху без червоточини, без почервоточини та й пурх – полетів.
11. Наш паламар усіх паламарів перепаламарив, перевипаламарив, нашого паламаря жодний паламар не перепаламарить, не перевипаламарить.
13. Юра ловить рибку спритно, скоро мовить скоромовку: виринає рибка близько, розсипає срібні бризки.
14. Хоч варила не варила, аби добре говорила.
15. Хвалилася вівця, що у неї хвіст як у жеребця, та ніхто тому не вірив.
16. Ченчик, ченчик невеличкий, на ченчику черевички, шапочка-кіпчаточка, добрий вечір, дівчаточка.
17. Дзижчала дзига і вертілась, дзенькнула, впала і розбилась.
18. Дзвонить дзонар, дзижчить комар, гудуть джмелі, старі й малі.

19. Женці жито жали, жавши, в жмурки грали, жали-жартували, жали – жмурилися.

20. Біля броду бобри білий брід берегли. Багато добра у бобрихи і бобра.

21. Не турбуйте курку, курка клює крупку. Крупка дрібненька, курка рябенька.

22. У голубки-горлички туркотливе горлечко. Горличка туркоче, горличка воркоче.

23. У дворі трава, на траві дрова. Раз дрова, два дрова, три дрова – не вміщає двір дрова.

Вправа 5. Розвиток міміки і пантоміміки. Перед дзеркалом зобразіть здивування, хвилювання, гнів, сміх, іронію. Такі вправи корисні при передачі доцільних педагогічних переживань.

Вправа 6. Відтворення педагогічно доцільних переживань. Спробуйте знайти в собі зародки почуття, які наразі не відчуваєте: радість, гнів, байдужість, відчай, обурення. Знайдіть педагогічно доцільні форми їх вираження в різних ситуаціях, програйте їх.

Вправа 7. Розвиток семантичних рухів. Знайдіть мімічні та пантомімічні засоби для вираження вимог:

- а) тиші;
- б) уваги;
- в) «сідайте»;
- г) «іди сюди».

Вправа 8. Організація процесу спілкування. Орієнтування і вибір об'єкта, привернення уваги до себе, зондування особливостей об'єкта і його бажання спілкуватися, вербальне спілкування, зворотній зв'язок.

Вправа 9. Виявлення індивідуальних особливостей педагогічного спілкування (пошук стилю спілкування). Відвідайте з ким-небудь із колег заняття незнайомого педагога і незалежно один від одного схарактеризуйте

поведінку цього вихователя на занятті за такою схемою:

- а) доброзичливий, тримається бадьоро – недоброзичливий;
- б) стимулює ініціативу, авторитарний, не терпить вільної манери спілкування;
- в) зацікавлений, активний, викладається – байдужий, «сам по собі»;
- г) відкритий, не боїться відверто висловлювати свої думки, показувати недоліки – думає тільки про власний позитивний імідж, вперто тримається за свою соціальну роль;
- д) динамічний і гнучкий у спілкуванні, легко розв'язує назрілі проблеми, пригашує можливі конфлікти – не гнучкий, не бачить проблем і не вміє підмічати назріваючий конфлікт;
- е) увічливий і привітний з дітьми, поважає їх гідність, індивідуалізує спілкування, спілкується тільки зверху вниз, не диференціює спілкування;
- є) активний, весь час знаходиться у спілкуванні, тримає групу в тонусі – пасивний, пускає спілкування на самоплив.

Макс. бал – 5 б.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

1. Абрамян В. Ц. Театральна педагогіка. Київ: Ліб-ра, 2016.
2. Абрамович С.Д. Чікарькова М.Ю. Мовленнєва комунікація: Підручник. Київ: Центр навч. л-ри, 2004. 208 с.
3. Аносов І. П. Психологічні основи педагогічного спілкування. Київ, 2007. 216 с.
4. Аршава І.Ф. Емоційна стійкість людини та її діагностика: Монографія. Д.: Вид-во ДНУ, 2006. 336 с.
5. Балінченко С.П. Комунікативні ознаки гармонійної взаємодії та її деформації. *Схід*. 2003. № 1 (51). С.82-86.
6. Беленька Г. В. Вихователь дітей дошкільного віку : становлення фахівця в умовах навчання : монографія. Київ: Світоч, 2006. С. 148.
7. Бутенко Н.Ю. Комунікативна майстерність викладача. К., 2007. 196 с.
8. Волкова Н.П. Професійно-педагогічна комунікація: теорія, технологія, практика: монографія. Дніпро: Вид-во ДНУ, 2005. 304 с.
9. Волкова Н. П. Сутність, види, функції педагогічної комунікації / Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки: Зб. наук. пр./ ред. Т.І. Сущенко та ін. Київ – Запоріжжя, 2002. Вип. 23. С.30 – 33.
10. Глосарій новітньої педагогічної термінології : наук. видання / Упоряд. І. О. Помазан, Т. М. Берест, О. В. Ільїна, Г. В. Купрікова. Харків: Вид-во НУА, 2021. 107 с.
11. Ваколя З.М., Кухта М.І. Професійна етика: методичні рекомендації до практичних занять і самостійної роботи студентів. Ужгород: ДВНЗ «УжНУ», 2022. 16 с.
12. Гончаренко А. Особистісно орієнтована модель освіти: підготовка педагога. *Дошкільне виховання*. 2008. №1. С. 11-18.
13. Дербеньова А.Г., Кунцевська А.Г. Тренінги з розвитку комунікативності

- вчителів. Харків: видавнича група «Основа», 2009. 191 с.
14. Долинська Л.В., Уварова Ю.В. Формування стильових особливостей педагогічного спілкування у майбутніх учителів. Київ, 2005. 246 с.
  15. Дорошенко С. І. Основи культури і техніки усного мовлення. Харків: «ОВС», 2002. 118 с.
  16. Загородня Л.П., Тітаренко С.А. Педагогічна майстерність вихователя дошкільного закладу. 2-е вид. Суми: Університетська книга. 2018. 318 с.
  17. Зязюн І.А. Педагогічна майстерність. Хрестоматія. Київ. 2008. 484 с.
  18. Кірієнко Т. Шляхом зростання майстерності. Дошкільне виховання. 2005. - № 2. - С. 18-19.
  19. Кухта М.І., Маляр Л.В. Основи педагогічного спілкування: методичні рекомендації до практичних занять і самостійної роботи. Ужгород: ДВНЗ «УжНУ», 2021. 38 с.
  20. Леус І., Смаль О. Заглянемо до скрині творчості педагогів, або Конкурс педагогічної майстерності в дошкільному закладі. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2016. № 5. С. 38 – 43.
  21. Лещенко М. П. Щастя дитини - єдине щастя на землі: До проблеми педагогічної майстерності / М. П. Лещенко : навч.-метод, по-сіб. : у 2-х ч. - К. : АСМІ, 2003. - Ч. 1.
  22. Основи педагогічної майстерності (для студентів спеціальності 012 Дошкільна освіта) : навч.-метод. посібник /Упоряд. Наталія Мачинська, Анна Федорович, Наталія Яремчук. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 286 с.
  23. Основи педагогічної майстерності: навчальний посібник / Теслюк В.М., Лузан П.Г., Шовкун Л.М. Київ: ДАККіМ, 2010. 244 с.
  24. Педагогічна творчість і майстерність : хрестоматія / Укл. Н. В. Гузій]. ІЗМН, 2000. Пихтіна Н. П. Основи педагогічної техніки: навч. посібник для студентів вищих навч. закладів. Київ: ЦУЛ, 2013. 312 с.

25. Педагогічна майстерність: Тексти / За ред. І.Я. Зязюна. Полтава, 2001.
26. Пихтіна Н. П. Основи педагогічної техніки: навч. посібник для студентів вищих навч. закладів. Київ: ЦУЛ, 2013. 312 с.
27. Педагогічна майстерність: Тексти / За ред. І.Я. Зязюна. Полтава, 2001.
28. Ролланд Ребекка. Мистецтво говорити з дітьми. Київ: #книголав, 2024. 496 с.
29. Тристан А. Бути педагогом. Запрошення до рефлексії. *Дошкільне виховання*. 2018. № 12. С. 27 – 32.
30. Шевців З. Основи соціально-педагогічної діяльності. Київ: Центр навчальної літератури, 2019.

Інформаційні ресурси в мережі Інтернет

1. <http://osvita.ua/> Освітній портал "Освіта.UA"
2. <http://infosvit.if.ua/> Освітній портал "ІНФОСВІТ"
3. <http://pedpresa.ua/> Освітній портал " Педагогічна преса"
4. <http://www.osvita.org.ua/> "Освітній портал" - все про освіту України
5. www.library.edu-ua.net/ Державна наук.-пед. бібліотека ім. В. О. Сухомлинського.
6. www.nbuv.gov.ua Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського.
7. <http://enc-dic.com/pedagogics> педагогічна енциклопедія.
8. <https://www.ed-era.com/> Студія онлайн-освіти
9. <https://prometheus.org.ua/> Платформа онлайн-курсів в Україні
10. <https://ircenter.gov.ua/> Портал ІРЦ